

Dr. Yasemin ZEYBEK¹
Dr. İbrahim TOKALAK¹
Dr. Sedat BOYACIOĞLU²

ALTMİŞ BEŞ YAŞ VE ÜZERİ ERİŞKİNLERDE AŞILANMA DURUMU

VACCINATION IN THE SIXTY-FIVE AND OVER AGE ADULTS

ÖZ

Altmış beş yaş ve üzeri yaş grubuna yönelik koruyucu sağlık hizmetlerinin önemli bir parçası olan aşılanma oranlarını saptamak amacıyla hastanemizin sağlıklı erişkin izlem polikliniğine Mayıs 2003-Ekim 2003 tarihleri arasında başvuran bu yaş grubundaki 112 erişkinin önerilen influenza, pnömokok ve tetanoz aşıları ile aşılanma durumları ve bu aşılar hakkındaki bilgi düzeyleri değerlendirilmiştir. İnfluenza aşısının %26.8, tetanoz aşısının %1.8 uygulandığı, pnömokok aşısının ise hiç uygulanmadığı saptanmıştır. Başvuranların hiçbirisinin bu yaş grubunda pnömokok ve tetanoz aşılarının uygulanmaları ile ilgili bilgisi yokken, %25'inin influenza aşısı hakkında doğru ve tam bilgiye sahip oldukları saptanmıştır. Bu çalışmanın sonunda, geriatrik yaş grubundaki kişilere sunulan koruyucu sağlık hizmetlerinin artırılması ve bu yaş grubunun aşılanma ile ilgili doğru bilgilendirilmesinin sağlanması gerektiğinin sonucuna varılmıştır.

Anahtar sözcükler: Yaşlılık, Aşılanma, Koruyucu sağlık hizmetleri.

ABSTRACT

Vaccination is one of the most important indicators of preventive health care among sixty-five and over age group. In order to determine the vaccination ratio in this group, consultations between May 2003 and October 2003 in healthy adult clinics is examined about their attitudes if they had been vaccinated by influenza, pneumococcal and tetanus vaccines and their knowledge regarding these vaccinations. The vaccination ratios were determined as 26.8% for influenza and 1.8% for tetanus, although no vaccination for pneumococcus. While none of the study group had good knowledge regarding pneumococcal and tetanus vaccination, only 25% of them had good knowledge regarding influenza vaccination. We emerged from this study that there is need for improving the preventive health care for geriatric age group and training this age group about adult vaccination.

Key words: Elderly, Vaccination, Preventive health care.

Geliş: 10/6/2004

Kabul: 15/7/2004

¹Uzm. Dr. Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Ankara

²Prof. Dr. Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı, Ankara

İletişim: Dr. Yasemin Zeybek, Başkent Üniversitesi Hastanesi 5. Sokak, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 2912 / 311 • Fax: (0312) 215 0976 • G.S.M.: (0532) 690 02 20 • E-mail: yaseminzeybek@ttnet.net.tr

GİRİŞ

Günümüzde giderek daha çok sayıda insan 70'li yaşlarda ve hatta daha ileri yaşlarda sağlıklı, zinde ve bağımsız bir hayat sürmektedir. Son çalışmalar sağlıklı yaşam tarzını benimseyen ve kronik hastalığı olmayan kişilerde birçok vücut fonksiyonunun ileri yaşlarda da genç yaşlara yakın bir seviyede devam ettiğini göstermiştir. İleri yaşlarda da sağlıklı ve işlevsel bir yaşamın sürekliliği açısından bu yaş grubuna sunulacak koruyucu sağlık hizmetleri önem kazanmaktadır. Bu koruyucu yaklaşımların en önemlilerinden biri de aşılamaştır.

Erişkin aşılması, özellikle de yaşlıların aşılması çoğunlukla göz ardı edilmektedir. Bir çok erişkin, aşılama şemalarına uygun olarak aşılanmış durumda değildir. Erişkinlerde aşıların az uygulanmasında aşı ile önlenebilen hastalıkların öneminin yeterince anlaşılabilmesi, erişkin aşılarının güvenilirliği ve etkinliği konusundaki belirsizlikler, önerilerin yaşa dayalı değil riske dayalı yapılması (örneğin değişik aşılar için değişik hedef grupların olması), aşı dağıtım alt yapısının yetersiz olması ve aşıların ücretleri ile ilgili sorunlar gibi pek çok faktör sorumludur. Aşı maliyeti aşılanmanın yaygın uygulanmasının önünde bir engel olarak görünse de çalışmalar enfeksiyöz hastalıkların mortalite ve morbiditesini önlemesi nedeniyle aşılanmanın maliyetinin karşılanabilir olduğunu göstermiştir. Örneğin, altmış beş yaş ve üzeri yaş grubunda rutin influenza ve pnömokok aşılarının maliyet uygunluk analizleri yapıldığında, bu aşıların yapılmasının mammografi görüntülemesi veya hipertansiyon izlemi gibi yaygın olarak önerilen koruyucu yöntemlerle karşılaştırılabilir düzeyde olduğunu göstermektedir (1).

Altmış beş yaş ve üzeri yaş grubunda kontrendikasyon yoksa herkese influenza, pnömokok ve tetanoz aşıları önerilmektedir (2,3). USPSTF (United States Preventive Services Task Force) 65 yaş ve üstü herkese yıllık influenza aşısını önermektedir. Pnömomokok aşısını 65 yaş ve üstündeki bağımsızlık yetmezliği olmayan herkese önermektedir. Kombine tetanoz-difteri toksoidini (Td) on yılda bir önermektedir. ACP (American Academy of Pediatrics) çocukluk döneminde 5 doz tetanoz aşısı olan kişilerde on yılda bir yapılan rapellere alternatif olarak 50 yaşında tek doz Td aşısını önermektedir. ACOG (American College of Obstetricians and Gynecologists) rutin influenza aşısının 65 yaş yerine 55 yaşından itibaren yapılmasının daha uygun olacağını bildirmektedir. AAFP (American Academy of Family Physicians) Td aşısını her on yılda bir veya en azından 50 yaşında bir kez önermektedir. Yıllık influenza aşısını 50 yaşından itibaren, pnömokok aşısını ise 65 yaşından itibaren önermektedir (1).

Genel popülasyon için önerilen bu üç aşı dışında risk altındaki kişilere gerektiğinde uygulanabilecek başka aşılar da bulunmaktadır. Polio, Hepatit B, kuduz, meningokok, tifo, kolera bu aşılarla en iyi örneklerdir.

AMAÇ

Yapılan bu çalışmada, koruyucu sağlık hizmetlerinin önemli bir parçası olan aşılama hizmetlerinden yararlanılmasına yönelik yapılacak eğitim çalışmalarının belirlenebilmesi için hastanemizin sağlıklı erişkin polikliniğine başvuran altmış beş ve üzeri yaş grubundaki tüm erişkinlerin aşılanma durumları ve bu yaş grubunda önerilen aşılar hakkındaki bilgi düzeylerinin saptanması amaçlanmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Altmış beş yaş ve üzeri yaş gruplarında aşılanma oranlarını saptamak amacıyla hastanemizin sağlıklı erişkin polikliniğine Mayıs 2003-Ekim 2003 tarihleri arasındaki altı aylık süreçte başvuran bu yaş grubundaki 112 kişinin, önerilen influenza, pnömokok ve tetanoz aşıları ile aşılanma durumları ve bu aşılar hakkındaki bilgi düzeyleri, önceden oluşturulan bilgi değerlendirme formunun hekim tarafından muayene sırasında doldurulması ile prospektif olarak değerlendirildi. "Bilgi Değerlendirme Formu"na ek olarak hastanemizin arşivindeki hasta dosyaları ve sağlıklı erişkin polikliniğinde izlem amacıyla oluşturulmuş olan "Sağlıklı Erişkin Polikliniği İzlem Formu" da verilerin elde edilmesinde kullanılan kaynaklar arasında yer aldı (4). Elde edilen veriler tanımlayıcı olmak amacıyla frekans analizi ile değerlendirildi.

BULGULAR

Çalışma grubunu yaşları 65 ile 87 arasında değişen 112 erişkin oluşturuyordu. Bunların 72'si (%64.3) kadın, 40'ı (%35.7) ise erkek olarak saptandı. Bu grupta 22'si (%19.6) kadın 8'i (%7.2) erkek, 30 kişinin (%26.8) uygun olan aşılanma döneminde influenza aşısını yaptırdıkları görüldü. Tüm çalışma grubunda son on yıl içinde tetanoz aşısı yaptıran sadece 2 kişi (%1.8) vardı. Tetanoz aşısı olan bu erişkinler de köpek ısırığı ve cilt kesisi nedeniyle aşılanmışlardı. Pnömomokok aşısı ise çalışma grubundaki hiç kimseye uygulanmamıştı (Tablo 1).

Bu yaş grubundaki erişkinlerden hiçbiri tetanoz ve pnömokok aşılarının kendi yaş grubunda uygulanması ile ilgili bilgileri yoktu. İnfluenza aşısı hakkında doğru ve tam bilgiye sahip olanlar ise tüm çalışma grubunun %25'ini (28) oluşturmaktaydı. Ancak influenza aşısı hakkında doğru ve tam bilgiye sahip olanlar arasında 8 kişinin (influenza aşısı hakkında doğru ve tam bilgiye sahip olanların %28.5'inin) bu aşığı yaptırmadığı saptandı. İnfluenza aşısı yaptıranlar arasında 10 kişinin (influenza aşısının yapıldığı grubun %33.3'ü) ise influenza aşısı hakkında bilgisinin olmadığı, çevresinin veya yakınlarının yönlendirmesi ile yaptırdığı saptandı. Tüm çalışma grubundaki 5 kişinin ise influenza aşısı hakkında yanlış bilgisi olduğu, aşığı daha önceki dönemde yaptırmış olduğu halde kendisini koruma-

Tablo 1: Altmış beş yaş ve üzeri erişkin yaş grubunda doğru aşılanma oranları

Aşılar	Aşılanan Erişkinler (N=112)					
	Erkek		Kadın		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
İnfluenza	8	7.2	22	19.6	30	26.8
Tetanoz	0	0	2	1.8	2	1.8
Pnömomokok	0	0	0	0	0	0

Grafik 1: "İnfluenza aşısını yaptıranlar aşı hakkındaki bilgiyi nasıl edinirler?"

diği gerekçesi ile bu dönem aşı yaptırmadığı belirlendi. İnfluenza aşısı yaptıranlardan 11'i doktor yakını oldukları ve onların önerisi ile yaptırdıklarını söylerken, 6'sı kendi hekimini veya eczacısı önerdiği için, geri kalan 13 kişinin ise yakın çevresinden ve medyadan aşı hakkında bilgi edinerek aşıyı yaptırdıklarını belirttiler (Grafik 1). Tüm çalışma grubundaki kişilerden sadece 23'ü çeşitli sağlık problemleri nedeniyle bir hekimin izleminden, diğerlerinin herhangi bir hekim ya da sağlık kuruluşunun izlemi altında olmadığı görüldü.

TARTIŞMA

Aşılama ile hastalık görülme sıklığında azalma 20. yüzyılın sağlık alanındaki en önemli başarılarından biridir. Aşı ile önlenbilir hastalıklarda görülen mortalite ve morbidite çocuklardan çok erişkinlerde görülmektedir. Her yıl aşı ile önlenbilir hastalıklardan 30000-50000 erişkinin öldüğü tahmin edilmektedir. Erişkinlerde görülen mortalitenin büyük bir kısmından iki hastalık sorumludur: İnfluenza ve pnömokokkal hastalık. Ancak ABD'deki erişkin aşılanma oranlarına bakıldığında influenza aşılanma oranının %15-%30 arasında kaldığı görülmektedir (5,6).

Elde ettiğimiz sonuçlara göre, altmış beş ve üzeri yaş grubundaki erişkinlerin önerilen influenza, pnömokok ve tetanoz aşılarının tam olarak yapılmadığı gözlenmiştir. Bunda bu yaş grubuna uygulanması gereken aşılarda bilgilerin yeterli olmaması, eksik ve çoğu yanlış olan bu bilgilerine dayanarak aşılama yaptırmadıkları görüldü. Ayrıca bu aşılama herhangi bir sağlık sigortası kapsamında olmaması ve aşılama ücretlerini ödeyerek almak zorunda olmaları nedeniyle aşı olmaktan kaçındıkları saptanmıştır.

İnfluenza aşısının yapıldığı gruptaki büyük bir erişkin grubunun (%33.3) aşı hakkında herhangi bir bilgisi olmadan aşıyı yaptırdıkları dikkat çekicidir. İnfluenza aşısını yaptıranların aşıları hakkında bilgiye hangi kaynaklar aracılığıyla ulaştığına bakarsak, izlemi altında olduğu hekimi tarafından aşılanma önerilen çok küçük bir grup (%20) görülmektedir. Bu parametre de erişkinlerin yeterince birinci basamak hizmeti alamadığı, dolayısıyla koruyucu hekimlik hizmetlerinden yeterince yararlanamadığı düşüncesini aklaya getirmektedir. İnfluenza aşısını yaptıranların büyük bir kısmının (%43.3) ise aşıları hakkında bilgileri medyadan edindiğini göz önüne alırsak, basılı, sesli ve görsel yayıncılığın koruyucu hekimliğin halka anlatılmasındaki büyük rolünü de göz ardı etmemiş oluruz.

Sonuç olarak;

Altmış beş ve üzeri yaş grubundaki kişilere sunulan koruyucu sağlık hizmetleri artırılmalı ve toplumun aşılanma ile ilgili doğru bilgilendirilmesi sağlanmalıdır. Böylece erişkin yaş grubunda da aşılanma oranları artırılabilir, bu yaş grubunda görülen enfeksiyon hastalıklarının morbidite ve mortalite oranları düşürülebilecektir. Bu da geriatrik yaş grubundaki erişkinlerimiz için daha kaliteli bir yaşam sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

1. Adult Immunizations-Including Chemoprophylaxis Against Influenza A.US Preventive Task Force. Guide to Clinical Preventive Services. 2nd ed. Baltimore: Williams and Wilkins, 1996, pp:791-814.
2. Clover RD, Zimmerman RN. The 2003 Recommended Adult Immunization Schedule. American Family Physician, 2002;66:2329-35.
3. Prevention and Control of Influenza Recommendations of the Advisory Committee on Immunization Practices (ACIP). MMWR, 2002; 51:1-31.
4. Grimm KJ, Diebold MM. The Periodic Health Examination. In: Rakel RE (ed.). Textbook of Family Practice. WB Saunders Company, USA, 2002;51:1-31.
5. Neuzil KM. Adult Immunizations: A Review of Current Recommendations. <http://www.medscape.com/viewarticle/449845> adresinden 19.03.2003 tarihinde erişilmiştir.
6. Abrams WA, Beers HM, Berkow R. Vaccines and Immunization. The Merck Manual at Geriatrics. Second Ed. Merck and Co, Ins., USA, 1995; pp 1091-1102.